

Cartile Sateanului Român.

Cartea I.

Blasiu 18/30 Ianuarie 1886.

Anul alu 11.

—> In tota lun'a iésa câte o carte de o cola de mare si adeca la 1/13 a fia-carei luni. >—

Pretulu: pe anu 1 fl. 20 cr. pe $\frac{1}{2}$ anu 60 cr. v. a.

Cuprinsulu: Insciintiare. — Rogare. — Despre literatur'a poporala traditionala. — Antonu Panu. — Rosa si spinulu. — Aflatulu. — Ce ne spunu betránii despre tîmpu? — Ce se lucre economulu in lun'a lui Ianuarie. — Bibliografia

Rogare.

Insciintiare!

Multe agende de totu soiulu, sporite in dílele din urma in modu fôrte insemnatu, abia mi- lasa tempulu de lipsa la redactarea diarelore „*Amiculu Familiei*“ si „*Preotulu Romanu*“. Dreptu ace'a voindu a-mi jertfi totu tempulu disponibilu spre a redicá aceste doue diare ale mele la nivoulu publicisticii moderne, si aflându pentru continuarea scrierei periodice poporale „*Cartile Sateanului Român*“ unu individuu destoinicu in persón'a dlui *Joanu Popu Reteganulu*, bine cunoscutu publiculu românú din scrierile sale de pan'aci, i- am transpusu d-sale redactarea si editarea mai depare a acestei scrieri.

Despartîndu-me dara prin aceste de „*Cartile Sateanului Român*“ infiintiate chiaru acuma-su diece ani (1 Ianuarie 1876); multiumescu din ânima toturorú barbatilorú voitóri de bine, cari in butulu tóturorú pornirilorú dusîmanóse si a numeróselorú processe de pressa urzite contr'a nóstra in decursulu acestorú diece ani, ni-au remasu credintiosi sustiitori, fie cá colaboratori, fie cá abonanti. Impartásiésca, i rogâmu, in binevoitoriulu lorú spriginu moralu si materialu si pre noulu redactoru-editoru, care de buna séma si- va dá tota nisuinti'a spre a se face demnu de acestu spriginu — imbnatatîndu din ce in ce in ce mai multu „*Cartile Sateanului Român*“.

Domnedieu cu noi si cu caus'a nostra!

Gherl'a, 10 Ianuarie 1886.

N. F. Negrutiu m. p.
redactoru si proprietariu.

Precumu se vede dein insciintiarea de mai susu, am luatú asupra-mi redactarea si editarea pre mai departe a scrierei periodice poporala „*Cartile Sateanului Român*“ sustinuta pana aci cu atâtea jertfe dein partea dlui *N. F. Negrutiu* proprietariu in Gherl'a si redactoru diarelorú „*Amiculu Familiei*“ si „*Preotulu Român*“. Dreptu ce prein acestea deschidemu abonamentu pre anulu 1886 la scrierea poporale:

„**Cartile Sateanului Român**“.

Va esí la $\frac{1}{13}$ a fia-carei lune câte o carte de o cola — papiru bunu, tipariu meruntu si indesatu; si va publicá:

1. Biografii de ale barbatilorú Români, cari au cultivatu literatur'a, cu deosebire cea poporala, aducundu totu de-a-una mustre dein scrierile lorú;
2. Anunciuri despre scrieri, cu deosebire poporale, vechi si noue;
3. Materialu pentru literatur'a puru poporala: povesti, fabule, proverbie, datine, cântece de totu soiulu vechi si noue s. a.;
4. Notitie economice si indrumari speciale relative la cultivarea pomilorú si altorú rami de economía;
5. Articlii din Higien'a poporala;
6. Varietâti ce scimu cá suntú de interesu poporului nostru;
7. Articlii dein literatur'a mai inalta, ce-i vomu crede de interesu pentru poporulú nostru.

Ceremu dara spriginulu moralu si materialu a publiculu cetitoriu românú si mai alesu a Prea Veneratulú cleru, a Onorabilelui Corpu invetia-

torescu și a tuturor carturarilor dela sate — spre a poté face destula justelor așteptari.

Cartea I. se dá gratisu ori cui o va cere.

Pretiuu de abonamentu pe 1 anu 1 fl. 20 cr., $\frac{1}{2}$ 60 cr. rogâmu a se asigná câtu mai curêndu la adresa:

Redacțiunei dela

„Cartile Sateanului Român“

per Balázsfalva

in Sâmcelu.

Domnedieu ne ajute!

Joanu Popu Reteganulu,

redactoru-editoru a Cartiloru Sateanului Român.

Despre literatur'a poporale traditionala.

Literatur'a noastră, cá tote literaturile lumei culte are doue pârti: literatur'a scrisa și literatur'a populara. Din acestea doue, mai vechia este literatur'a populara, carea s'a nascutu in sinulu poporului, in decursulu vécuriloru. Ea nu este lucrarea unui omu, nice a unui rându de ómeni, ci este lucrarea intregului poporu, seau mai bine dísu, este lucrarea natiunei intregi, in têmpu de mai multe vécuri. Si este de mai mare insemnatate acést'a literatura, cáci:

1. Ea este oglind'a geniului natiunei; in ea adeca vedemu cá intr'o oglinda tóta averea sufletésca, tóta averea mintii și a ánimii unui poporu, i vedemu *talentulu*.

2. Ea este atestatulu de noblétia spirituala a poporului român; vediendu-o pre ea (lit. pop.), vedemu cualitatile spirituali ale poporului nostru.

3. Ea este unu fondu, unu sorgentu, unu ivoruru pururea viu și limpede, din care trebuie se se adape literatur'a inalta, cu deosebire poesi'a*). In poesi'a populara se exprima geniulu, caracterulu, credintiele, datinile, bucuriele și suferiatiele, in scurtu tóta viéti'a interna și esterna a unui poporu.

Nime nu mi-ar scí spune: cându s'a nascutu literatur'a unui poporu? intielegemu literatur'a poporale nescrisa, cáci la cea scrisa i dâmu de urma, mai lesne ori mai cu greu. Si nu ne pôte spune nime unde și cându s'a nascutu literatur'a nescrisa din cauza, cá ea se nasce deimpreuna cu poporulu in decursulu têmpuriloru, ér' originea cea mai de-

partatá, a popóreloru se pierde in intunereculu secoliloru (vécuriloru). Originea literaturii poporale inse este insusi geniulu poporului. Dar bine trebuie se bagâmu de séma cá: in decursulu vécuriloru popórele s'au amestecatu fórte unele cu altele și asia au și imprumutatu multe bucâti din literatur'a poporale unele dela altele, încátu adi aflâmu dese urme de amestecare in fia-care pasiu, fia in esprimarea unoru vorbe, fia in legarea vorbeloru din propusetiune, fia chiaru in ide'a insasi; ba adese aflâmu bucâti de a literaturii poporale la doue și mai multe popóre conlocuitoére, d. e. la noi Români, Unguri și Sasi. Si acést'a vine de acoló, cá trairu acesteia trei neamuri de ómeni mai multe vécuri la olalta, cei mai putini invetiara limbele celoru mai multi, apoi intinindu-se adese: la móra, in siedietori, la ospetie, la priveghieri s. a. -si imprumutara miturile, povestile și cântecele dela cei mai multi și le spuse la ai loru acasa in graiulu limbei loru; éta de unde se afla unele bucâti in tote trei limbele!

Sciindu-le acestea, nu cumva se cada cineva in greséla de a crede, cá literatur'a populara s'ar fi formatu din cea scrisa; nu! literatur'a scrisa s'a formatu *din* și *sub* influinti'a literaturii poporale, chiar cá și limbele clasice dein limbele poporeloru. Cáci éta: vedemu popóre, cari nu au picu de literatura scrisa, pentru ace'a totusi nu suntu lipsite de literatura populara d. e. Tigani nostrii chiar, pre cari acusi o se-i cunoșcemu mai de aproape cu literatura-le cu totu. Mai ceva; mare parte din operele celea mari d. e. epopeele natiunale, s'au nascutu din literatur'a poporale, din miturile, traditiunile, scurtu din episódele scóse din literatur'a poporale. Cá se ne potemu face o chiara ideia despre lucru, se luâmu numai Negriad'a lui Ar. Densusianu d. e. și vomu vedé miturile noastre intretiesute cá episóde a epopoeii, intr'unu modu atâtu de frumosu, de le-ai totu ceti. — Mie mi-vine a asemená literatur'a noastră poporale cu cartile Sibilice dein Rom'a. Multi dintre bunii nostrii cetitori -si voru fi aducându aminte, cá muierea cumana a dusu regelui Romei 9 cărti, și, de óre-ce regele nu vrú a le cumperá, parendui-se pretiuu prea mare, ea aruncá mai ántâiu trei din ele in focu, și pentru celea 6 ce i-mai

*) Vedi Ar. Densusianu Istori'a limbei și literat. române pag. 116.

remase, cerù dela regele totu pretiulu intregu, cá sí cându adeca eráu tóte nóue. Pre aceste 6 inca nu voi regele Romei se dèe pretiulu cerutu de muerea cumana, deci ea mai aruncà trei càrti in focu, sí — din noue — remase numai cu trei. Cu aceste trei ér' merge la regele Romei sí ér' i cere pretiulu cá sí mai inainte, cându eráu tóte noue. Acumu regele se cugetà omenesce sí plati muierei pretiulu celu mare. Dar nu i parù reu dupa banii dati, ci numa de ace'a se caiá: de ce nu a sciutu elu luá tóte noue cartile, se nu fi lasátu adeca se se arda celea siése? Càci, se vedeti domniavóstra, cele trei ce biata scapára de focu, in tempuri de grea cumpana spuneáu destinulu Romei, pre cari le sí pastrara apoi cu sfintienia. Asia suntemu sí noi cu literatur'a nóstra poporale; pâna mai eri, alalta eri, nime nu-i avea grigi'a; potemu deci cu dreptu cuvèntu díce cá din cele 9 càrti sibilice ale literatur'ei nóstre poporale, 6 s'au consumatu, sí abia trei mai suntu, dar sí acelea suntu resfoiate bucata de bucata prin Ardealu, Banatu, Ungari'a, Marmati'a, Bucuvin'a, Moldo-Romani'a etc. sí numai putíne avemu adunate ici colea precumu vede-vomu acusi. Ceste din urma trei càrti sibilice, ale literatur'ei nóstre, ce scapara biata din potopu, trebuescu compuse, càci prea suntu resfoiate sí imprasciate; trebuie se adunàmu tóte *povestile* seau *basmele*, *tradițiunile*, *legendele*, *proverbiile* sí *idiotismele*, càci acestea suntu totu bucàti, cari compunu la olalta pros'a literatur'e poporale. Asemenea trebuie se adunàmu poeziile poporale, cumu suntu: *cântecele betrânesci* sí *haiducesci*, *colindele*, *doinele*, *horele*, *bocetele*, *descântecele*, *evangheliele țiganesci*, *ghiciturele*, *frânturile de limba*, *jocurile de copii*, in cari *obvinu versuri tipice* s. a. *).

Eu inca, avèndu frumosielu materialu din literatur'a poporala, sí cu firm'a sperare, cá bunii cetitori mi- voru mai impartasí, luài asupra-mi redigiarea „Cârtiloru Sateanului Românú“ a caroru principala divisa va fi publicarea celoru trei càrti sibilice, ce biata mai scapara, respective publicarea materialulu literatur'e poporale de care dispunu sí care sperezu, cá mi- va mai incurge, cá apoi cu tèmpulu se aiba pe ce pune mân'a poetulu,

care ar voi se compuna cartile sibilice ale literatur'e nóstre poporale.

Da, literatur'a poporale voi se se generalizeze cu ori ce pretiu, cá cei chiamati apoi se o imiteze in operele loru, cà-cí poporul nu face salturi, ci merge linu, frumosu, naturalu in bucàtile literatur'e lui:

Poporul, care geme josu,
E singuru valea roditóre,
Ce-i data se crésca grâu sí flore
Bunu sí frumosu *).

Da, voi se adunu in acést'a foitia câtu numai s'ar poté de multu materialu de a literatur'e poporale, cà-ci bine trebuie se ne aducemu aminte de cuvintele acelu invetiatu care a dísu:

O natiune traesce numai atât'a, pana cându si- are sângele in corpu, càci sângele e nutritoriulu corpului. Sí cari elemente compunu sângele corpului unei natiuni? Éta: *limb'a strebuna*, *portulu strebunu*, *joculu*, *datinele*, *proverbiile*, *fabulele*, *povestile*, *cântecele de totu soiulu* s. a.

Ér care natiune nu-si are sângele compusu din aceste elemente, Cace'a a incetatu de a fi natiune, ea este o turma de poporu bastardu, a carei sporire nu o concede natur'a.

Natiunea lipsita de aceste elemente constitutive ale sângelui seu e cá sí unu lemnu taiatu de càtra radecina.

Noi deci, cari nu potemu face mai multu, detori suntemu se facemu baremu atât'a, câtu potemu: detori suntemu a aduná aceste fragmente pretiose, aceste margaritare, cari voru aflá apoi maestrulu ce le va insírá in scumpe salbe. Nimicu se nu vina datu uitarei, ori-ce margaritarelu, câtu de micu se fia, trebuie redicatu din *nasipu*: povesti, fabule, mituri, pecalituri, cântece, chioturi, colindi, ghicituri, proverbie s. a. tóte suntu pentru noi totu atâtea scumpe margaritare neinsirate.

Nu-i vorba, nu noi suntemu ce-i de antáiu, cari adunara materii pentru literatur'a poporale; nu! multu inaintea nóstra pasira alti barbati multu mai competenti decâtu noi.

Dar óre au fostu in stare acesti barbati se adune totu materialulu pentru literatur'a romána

*) Vedi Istori'a limb. sí lit. rom. de Ar. Densusianu pag. 117.

*) Hasdeu, vedi »Inimíor'a« pag. 104.

poporala, ei câtiv'a insi dela o natiune constata-tóre din vre-o diece milioane de suflete? si mai ceva:

Au fostu acestia in stare, in tîmpu de vre-o 50 de ani, a aduná totu ce a creatu geniulu natiunei in tîmpu aproape de doue mii de ani?

Nu s'a potutu asceptá asia ceva, dreptu ace'a tîmpulu este cá acumu, cu poteri unite se-lu adunámu si pastrámu cá scumpu tesauru, remasu nóue mostenire, cu a patriei iubire.

Acumu se cunoscemu mai de aproape pre scriitorii cari s'au ocupatu cu literatur'a poporale; se scimu, care cu ce s'a ocupatu, cá se vedemu in fine care, cu ce ar trebui se ne ocupám, cá impartíndu materi'a, se cascigámu rezultatele dorite.

Redactorulu.

I. Antonu Panu.

(1797—1854)

Motto: S'a dusu Panu fiulu Pepelei, celu istetiu cá unu proverbu. *Eminescu.*

Poporu românú! tu celu mai cu ánima buna din tóte neamurile de sub sóre; tu, pre care lumea te a poreclítu: „*Tine-minte*“, nu-ti uitá de barbati cari, desí luminati cu celea mai frumóse sciintie, se scobóra la tine si-ti graescu in limb'a ta si-ti scriu cartea intiepleptiunei in graiulu limbei tale, dupa a ta pricepere, cá se te lumineze.

Si aducándu-ti aminte de astu-feliu de barbati, se nu uiti pre *Antonu Panu*, *Ioanu Baracu* si *Vasiliu Arónu*, din a caroru ostenele, si adi 'ti mai nutresci sufletulu cu invetiaturi. Pe acesti trei barbati o se-i facu pe rëndu cunoscuti cetitoriloru acestei foi, ér dupa ei pre altii, cumu au fostu *Dimitrie Tichindealu*, s. a. Acumu se cunóscemu pe *Antonu Panu*.

Elu s'a nascutu la anulu 1797 in comun'a *Slinden* din Bulgari'a. Tatalu seu fu caldarariu. Cándu fu de 15 ani fu dusu de Rusi in prinsóre dimpreuna cu tóta famili'a sa, in tier'a rusésca. Acoló fu aplicatu cá musicantu la armat'a muscánésca. La anulu 1826 a fugitu din Rusi'a si a trecutu in Munteni'a (Romani'a) si de ací la Brasiovu unde a intratu cá cântaretiu la biseric'a Sfântului Nicolae din Scheiu. Ací a facutu elu cunoscintia cu poetulu *Joanu Baracu*, care pâna intr'ace'a vreme pulbicase doue carticele: *Arghiru sí Elena* si *Risipirea Jerusalimului*, cari suntu si

pâna adi cetite de poporalu nostru. Prin scrierele acestuia si prin petrecerea cu elu in tîmpu de doi ani, cátu a statu in Brasiovu, se desceptá in *Antonu Panu* gustulu literaturei. Dupa doi ani trecú apoi la Bucuresci si la anulu 1830, adeca chiaru cándu fu de 33 ani, si- incepe carier'a literaria cu publicarea *Cânteceleuru de stea*. Panu si in Bucuresci a trairu totu cá cântaretiu si cu lectiuni de musica. Elu a moritu la 3 Novembre 1854, si s'a ingropatu in biseric'a *Lucaciu* din Bucuresci. Panu, *Baracu* si *Vasile Arónu* suntu 3 poeti de mare insemnatate in literatur'a romána, nu atáta prin inaltínea clasica a scrieriloru loru, care nu o au, ci tocmai prin coborirea loru josu la poporu. Pentru ace'a scrierile loru au fostu si suntu pana adi adeverata literatura poporala scrisa. Scrierile lui *Antonu Panu* suntu scrise intr'unu spiritu umoristicu-satiricu poporalu si au cu deosebire tendintie didactice morale. Tote lucrurile sale sémana cá ou cu ou cu anecdotele si proverbiile nóstre. Din ele se vede caracteristic'a Románului, de a imbracă chiaru si cele mai seriose si mai instructive lucruri in umoru, cáci elu pune mai totu de-a-una in lupta neghiobi'a cu intiepleptiunea de unde resare fóra voia umorulu si satir'a. In acestu spiritu a scrisu Panu, si de ace'a a devenitu atátu de poporalu, cáci poporalu a scrisu. Scrierile lui suntu forte numeróse, din cari mai insemnate suntu: *Povestea vorbei* seau proverbe adunate din poporu (1847) contíne o suta de povesti si istorióre mai totu rimate, scrisa cu multu spiritu; o *siediutore la tiéra* seau *povestea lui Mosiu-Albu*, naratiune in versuri plina de invetiatura si umoru; *Spítalulu amorului*; colectiune de diverse cântece; *Nesdreveniile lui Nastratinu Hogeá*. Afora de acestea a tradusu din grecesce pe *Noulu Erotocritu*, poemu epicu-romanticu si a publicatu diverse istoriore, parte in versuri parte in prosa, precumu si carti bisericesci si de musica bisericésca*) Acest'a fu fericitulu *Antonu Panu*, a carui nume va remané nescersu din istoria literaturei románe, cá unulu care a cultivatu literatur'a poporala cu bunu succesu.

*) Ist. limb. si lit. romane de Ar. Densusianu pag. 269—270.

Ros'a și spinulu ei.

(de Antonu Panu).

Primavér'a 'ntai'a óra rosele cându inflorescu,
 C'unu firu merse la imperatulu gradinariu-imperatescu.
 Care cu placere multa in mâna cumu l'a luat
 Totu odata fara veste la unu degetu s'a inghimpatu.
 Și întâia lui placere, ce asupra-i o avé,
 I s'a 'ntorsu in superare, cu-acelu gustu n'ó mai privea:
 Cum și cătra gradinariulu dice: „*éta unu cusuru,*
Care, n'ar fi cuvenintia, cá se-lu aiba unu rasuru.
Ia, cum te pricepi la multe maestrîi gradinaresci,
Si-astu rosa ghimpi se n'aiba, n'ai poté s'o altuesci?“
 — „*Ba, se póte imperate!* gradinariulu a respunsu
Sî gradinar'l'a are, câte unu secretu ascunsu“.
 „*Nu sciu, díse imperatulu, ast'a este treb'a ta,*
Fà-lu cá se-i lipsésca ghimpîi, sî unu daru vei capetá“.
 Gradinariulu dar se duse puse ndat'a-altuí,
 Se se prinda și se crésca in destulu se nevoi,
 In urina elu cu secretu-si a vediutu c'a isbutitu.
 Și mergându la imperatulu duse unu firu inflorit,
 Care luându-lu in mâna fórte bine i-a parutu
 C'a potutu se-lu altúesca dupa cumu a fostu cerutu;
 Dara la nasu cându -lu duse, díse cătra gradinariu:
 „*Ce feliu? acumu vedi cá n'are celu mai micu miroso macaru“.*
 Gradinariulu i respunse: *Imperate! se traesci!*
Ori ce lucru-si schimba firea, cându ve-i stá se-lu altuesci,
Sî nimicu ér' nu se póte, cá se n'aiba vr'unu cusuru:
Arbori, plante flori sî ómeni, astfelu sî acestu rasuru
Care, ori cá-ntâiu se 'nghimpe sî se fie cu miroso,
Ori nici unu miroso se n'aiba sî se fie neghimposu“.

Afiatulu.

(Poveste).

In vremile celea betrâne, cându ambláu ursitorile in lume, printre ómeni și le ursiá sórtea pre viéti'a intréga, dela léganu și pâna la morméntu, in acelea vremi a avutu locu întémpierea ce voescu a ví o povestí; fiti deci cu luare aminte, dragii mei, cá nu ve spunu acumu nice poveste cu smei și cu balauri, nice cu imperati și cu crai, nice cu alte neluciri, cá de alta data, ci ve spunu o dragutia de poveste cum o audii la defacutu de cucuruzu dela George Gaureanulu, dela schiopulu din Sâncelu.

Dice cá odata, camu demultu de buna seama, precându nu eráu pre la noi căi ferate, mergea unu boeriu mare cătra casa, pe josu, cine scie de unde. Destulu, cá lu- prinde pe boeriu ploí'a, și se face tina pana in glesne, de abia mai potea pasi. **Ba dá** D-dieu de vine și draguti'a de népte

și elu totu nu mai sosese acasa, ba nice de satu nu se apropia. Coló pre la cin'a cea buna nimeresce inse intr'unu satu. Acumu incepù a resuflá mai usioru vedienduse in satu și incepù a bate pre la usiele omeniloru se-lu lase de masu. Dar gândeai cá-i facatura: unulu nu-i respundea, altulu nu voiá se-lu lase, alu treilea avea boluavi in casa, la alu 4-le plângeau copii, alu cincelea avé chiar mortu, și nime nu voesce a lasá pre boeriu de masu. Totu batându la usi și la ferestri, și latratu de cei câni parëndá satulu intregu, numai o casutia se mai vedea in capulu satului la care se nu-si fi cercatu noroculu. Merse și acolo pâna la ferést'a, de unde vediù licurindu o raza slaba in vatr'a focului, și unu barbatu stându lênga focu, ér lênga patu o muere betrâna. Dupa-ce se uita o leaca pre feréstra strigà:

— Dormi bade?

— Ba nu, dar de ce?

— Se faci bine se me lasi de masu cá ploue de cura afora și bate vèntu și e intunerecu de nu-ti vedi mân'a, încátu nu-i modru se mai potu merge pana s'a luminá de díua, și câtu-i satulu de mare m'am rugatu la toti omenii se me lase de masu, dar nice unulu n'a voitu: fii bunu lase-me domiata.

Bucurosu te-amu lasá, i díse stapânulu casei, dar vedi cá muierea mi-se trudesce cu dorerile nascerei, mósi'a e acoló, de aséra de pre la vecerne se totu trudesce și nu póte se nasca, ni óre cumva se lasámu omu strainu in casa chiaru cându avemu o astu-feliu de întémpiere.

Dar fie, nu me alungá dela casa in capu de nópte, cá dieu mi gróza se esu afara, si nice la unu omu aci nu vediù lumina; stau intr'unu unghiu ori unde.

Atunci mósi'a tipà de bucurie: Multiamu domne! și muerea din patu oftéza odata și incetéza de a mai geme. Tóte se schimba spre bucuria. Nascuse muierea unu feciorasiu frumosu și sanetosu de pare cá se te totu uiti la elu. Preste $\frac{1}{2}$ de ciasu lumin'a se stinsa; casenii obositi fiindu de priveghiare toti se asiadia care pre unde potu și adormu cá dusi din lume. Boeriu fú culcatu pre o lavitia la fundulu casei sub feréstra. Cântatulu cocosiului de miediulu noptii nu-lu audise nime

din caseni, afora de boierulu, care singuru nu dormiá în tóta cas'a. Cându încéta cocosiulu cu cantatulu vinu ursitoriele la feréstra sí inceptu a ursi. Un'a díce: Prin multe necasuri va trece acestu copilu, dar bine va ajunge cu vreme; alt'a díce: Voinicu sí frmosu se va face, sí fórte cu minte, dar sí noroculu i se arata; a treia ursitóre díce: sí vá mostení tóta averea boierului ce e adi in cas'a acést'a. Dupa vorbele acestea ursitórele se camu mai duse, sí boierulu remase superatu, vedíndu ce-i cobira ursitórele. De unde se mai inchida ochii cátu fú nóptea de mare, nu dormi cátu ai frige unu ou, ci se totu gândiá sí se resgândiá cumu ar poté prepadi copilulu ce are se-i mostenésca averea. De abia a acceptetu se se faca odata diua. Dupa ce se redicara din ascernuturi, boierulu inceptu:

Dragii mei, tóta noptiti'a nu am dormitu, totu m'am gânditu ce bine ar fi déca mi-ati dá voi mie copilasiulu acest'a; voi sunteti seraci sí tineri, poteti inca se mai aveti copii destui, dar eu sum boieru avutu sí nu avúí norocu dela Domnedieu se am unu copilu. Eu l'asu tiené sí cresce cá pre unu coconu, déca mi l'ati dá mie; ce díceti?

Dómne feri-ne, boieriule, dísera barbatu sí muiere cu unu glasu: dóra n'amú ajunsu pâna intr'atát'a se ne dâmu pruncutiulu nostru, celu de ântaiu! Nu mai graí de acestea se te tiena D-dieu.

En stati, ómeni buni, díse boierulu, nu trebue se vorbimu asia, éta aci o suta de galbini, dati-mí copilulu sí fie ai vóstri; dícundu boierulu acestea, puse pre mésa 100 de galbini frumosi sí sclipiciosi, de la sóre parca te ai fí potutu uitá o tíra dar la ei ba.

Vedíndu ómenii nostri banii cei multi sí frumosi, de cari ei nu avusera in viéti'a loru, sí gândira in capulu loru; copii ne va mai dá Domnedieu dar 100 de galbini nu sciu cându vomu mai vedé. Sí adunara banii, sí dadura pruncutiulu infasiatu boierului care se camu mai duse cu elu.

Multiamu dómne, díse boierulu iesíndu din casa, multiamu dómne, acumu se vedu cumu o se-mi moscenésca elu averea mea!

Dupa-ce esí din satu dete càtra casa prin o padure, prin padurea sa. In mijloculu padurei

puse pre bietulu copilasiu in scorbur'a unui lemnu bortosu sí se duse mai departe gândindu in ânim'a sa cea négra, cà prin ast'a fapta vá poté face de minciuna pre ursitori, sí copilulu morindu in scorbura nu-i va moscení averea. Dar Domnedieu e parintele si spriginitoriulu celoru fora de potere. Copilulu nepotentiosu tredínduse din sonuu, inceptu a sberá cátu biata potú de tare. Unu ciobanu alu boierului chiar trecea pe acoló inaintea turmei si audíndu plânsu de copilu din scorbura díse catra fiulu seu, ce erá in dreptulu turmei: mè baiete, en asculta sí tu, par cà audu ceva glasu nedusitu, cá si cum ar fi plânsu de copilu micu, asculta si tu, cà audi mai bine. — Dar lasa tata díse copilulu, o fi dómne apera, se nu ne trecemu vremea cautândulu, mai bine se ne facemu cruce sí se dicemu: feri-ne dómne! Asia ar fi se fia, dar mie nu-mi sta buna, par cà miar fí pecatu se nu vedu eu cine plânge; de -i „domne apera“, ne facemu cruce si-lu inchinamu in stani si-n bolovani; de-i sufletu de omu, vedemu se-lu scapâmu de perire. Sí inceptura amendoí, tata sí feciorulu a-si face cruce sí a-lu cautá dícundu Tatalu nostru. Dar nu cautara multu, càci indata ce se apropiara de bort'a arborelni, audira mai lamuritu si scotíndu-lu, vediura ca de buna séma e copilu micu, care crediura, cà atere blastematu l'a aruncatu, ori póte vre-o muiere prepadita, cá se se scape de elu. Multiam dómne, dísera atunci amendoí, cà ne ai adusu pre acést'a cale, de potemu mântuí capu de omu. Se-lu luâmu dragulu tati, se-lu luâmu cu noi, e frumosu, senatosu, infasiatu bine, l'omu botezá, cà D-dieu scie botezatu e ori ba sí apoi l'omu aplicá la oi cá pe miei sí bunu e D-dieu, o se ne fie de ajutorintia de va traí; de unde nu — fie voi'a Tatalui! Sí-si facura pecurarii cruce sí plecara la parâu unde -lu botezara sí-i puse numele „Aflatulu“.

Sí crescé Aflatulu cá din poveste de iute, sí se intariá, sí erá de ce de ce mai mare sí mai frumosu, hranitu cu lapte de oia sí leganatu intr'unu léganu de cetina. Érna véra erá totu cu ciobanii, la ei se desceptá, pe ei inceptu a-i cunósce, in munti se deprinse a âmbá in peciore, jocându-se cu miei sí cu iedii, dela mierla invetiá a cantá, fluera i facuse nenea Pahonu, ér in frundia -lu invetiá a díce mosiu Gligoru. Aflatulu crescea cá din apa

sî nu se scoboriá din munti dela turma nici cându. Cându erá cam de 20 ani vine boieriulu la stâna se-si védia turm'a. Elu nici nu sciuse de Aflatulu ciobaniloru. Dar cându -lu vediù intrebà pre mosiu Gligoru: Mosiule, acui e feciorandrulu acest'a? Alu nostru, boieriule, e alu nostru sî alui D-dieu santulu — Cum alu vostru? Eu sciám cà tu ai numai pe Pahonu; ér Pahonu nu e insuratn, cum díci dara cà e alu vostru?

— Da apoi éc'asia boieriu dta, l'am aflatu acu-su vre-o 20 de ani intr'o scorbura in padurea cutare, sî fiendu-ne mila de elu l'amu crescutu, sî acum de cându a apucatu maricelu ni e de mare trebuintia la turma; elu cu Pahonu âmbla la oi, sî eu remânu la stâna de facu casiulu sî de ale mâncarei pâna vine vremea mulsului.

Cându audi boieriulu sî una cá ast'a i trecù unu fiuru rece prin sênu cá unu sierpe. Dar preste pucinu -si venì ér in fire sî díse càtra mosiu Gligoru: Scí ce, mosiu Gligore, se-mi dai tu mie pre Aflatulu, se-lu tînu la curtea mea, cà nu capetu argatu cu credintia; elu sciu cà-mi va fi cu credintia, voi l'ati crescutu in frie'a lui D-dieu sî scíu, cà nu me vá furá.

O dómue, boieriule, dar cum se facemu noi una cá ast'a, cà dóra de aceia ne amu truditu cu elu pâna ce l'amu crescutu de l'am facutu mare, cá se ne fia de ajutorintia; nu-lu potemu dá, boieriu dta, nu nici decumu.

— Me mosiu Gligoru, sciti bine, cà vi-lu potu luá sî cu poterea, dar nu voiu, ci uite ací ai 100 de galbini, pune banii bine sî mi-lu lasa mie argatu. adeca sluga precum se díce.

Mosiu Gligoru, care nu avuse in vietí'a lui nici unu galbinu, dar 100 nici vediuse când-va, lacomì la sut'a de galbini si primindu-o díce: apoi hai, de, fie, cí mi cà nu va vré se mérga, ér ferésca D-dieu se-lu facu cu poterea se se duca.

Nu asia mosiu Gligoru; -lu vomu trimite cu o carte pâna la cocon'a mea, la boieriti'a, sî apoi dnia-ei -lu va luá cu bun'a cum sciu muierile, sî elu nici cà se va mai gândí la voi sî la turma.

(Va urmá).

Ce ne spunu betrânií despre tîmpu?

1. Déca Januarele e aspru, se sperâmu (nadaiduimu) anu mânosu.

2. Dupa Januariu uscatu sî gerosu, urméza Februariu cu nea.

3. Negur'a din Januarie aduce Februariu umedu.

4. Cându norii se tragu spre média dí, urméza frigu; cându se tragu spre média nópte, se moie vremea.

5. Déca in díu'a de bobotéza au fostu pomii burati, e sperare de póme.

6. Cându in díu'a de bobotéza picura din stresini, crutia-ti ogringii.

Ce se lucre economulu in lun'a lui Januarie.

1. Se caute se diréga sî aduca in rîndu bunu instrumentele (uneltele) economice.

2. Se pregatésca pentru véra cosiuri de albini (cosíntie).

3. Se faca pari de viia sî de gardu.

4. Se gunoiésca viile sî gradinele.

5. Se traga vinulu de pre drojdii.

6. Se pazésca de geru camér'a cu póme, ér pómele putrede se le aléga de o parte.

7. Vitele insarcinate (cari -su de a fetá) se le tîna cu nutretiu bunu sî se le curetie desu.

8. Se tîna grajdurile calde, er díu'a la amiadi, cându e seninu se le aeriseze.

9. Se risipésca musiuinoiele de pre fénatie, de cumva zapad'a nu-lu impiedeca.

10. Se taie lemnele de focu sî de lucru.

11. Se curatie pomii de cuiburile omideloru sî de crengile uscate, precum sî de coj'a uscata.

12. Se taie mladítiele de altuitu sî se incépa altuirea in casa.

13. Se nu uite a aduná semintie din pómele ce se mânâncu in casa, cá se le aiba pentru semenatulu de primavéra.

14. Se sape grópele pentru pomi — de cumv'a numai póte sî se pregatésca patulu de gunoiu.

15. Se invetie juncii la jugu sî caii teneri la hamu.

15. Gunoiulu de porcu trebuie carátu pre lucernisce; pre fenatiile rovinose se cára pléva.

17. Vitele trebuie tînute sî grigite bine, cà: cum le vomu tîneá, asia le vomu aveá.

Cancelari'a NEGRUTIU in Gherla (Szamos-ujvár)

deschide abonamentu pe anulu 1886 la:

„**Amicul Familiei**“. Revista beletristica si enciclopedica-literara — cu ilustratiuni. Va esi in 1-a si 16-a di a lunei in nmeri câte de 2—3 cole; si va publicá poesii, romanuri, novele, schítie, piese teatrale, studii sociali, articlii scientifici, amenuite de instructiune distractiune s. a. Pretiulu de abonamentu pre anulu intregu e 4 fl. — pentru Romani'a 10 franci — lei n., platibili si in bilete de banca si in timbre postali.

„**Preotulu Roman**“. Revista bisericesca, scolastica si literara. Va esi in brosiuri lunare câte de $2\frac{3}{4}$ — $3\frac{1}{4}$ côle; si va publicá articlii din sfer'a toturoru sciintieloru teologice si intre acestea multime de predici pe Duminici, serbatori funebrali si la diverse ocasiun, — mai departe studii pedagogice-didactice si scientifice literari. Pretiulu de abonamentu pe anulu intregu e 4. fl. — pentru Romani'a 10 franci — lei n., platibili si in bilete de banca si in timbre postali.

Abonantii voru primí unele premii de valoare si i-si vor potea procurá cu pretiuri forte reduse tote opurile din editiunea nostra.

Colectantii primescu gratisu totu alu 4-le esenplariu.

Numerii de proba se trimitu gratisu ori cui le cere.

Totu acolo au aparutu si se afla de vëndiare:

Biblioteca „Sateanului Român”. Cartea I. II. III. IV., cuprindu materii forte interesante si amusaute. Pretiulu la tote patru 1 fl., — câte una deosebi 30 cr.

Biblioteca „Familiei”. Cartea I. Cuprinde materii forte interesante si amusante. Pretiulu 30 cr.

Carmen Sylva. Prelegere publica tienuta in salele gimnasiului din Fiume in 8/XII. 1884 in limb'a magiara si 25/II. 1885 in limb'a italiana prin Vincentiu Nicora. profes. gimnas. — Cu portretulu M. S. Regin'a României. Pretiulu 15 cr.

Colecta de recepte din economia, industria, comerciul si chemia, pentru economi, industrasi si comercianti. 50 cr.

Apologia. Discussiuni filosofice si istorice magiare privitoare la români, invederite si rectificate de Dr. Gregoriu Silasi — Partea I. Paulu Hunfalvy despre Cronic'a lui Georg. Gabr. Sincai. Pretiulu 30 cr.

Renascerea limbei românesci in vorbire si scriere, invederata si apretiată de Dr. Gregoriu Silasi. Brosiur'a I—IV. Pretiulu opului intregu e 1 fl. v. a.

Poesii de Vasiliu Ranta-Buticescu. Unu volumu de

192 pagine, cuprinde 103 poesii bine alese si arangiate. Pretiulu redus (dela 1 fl. 20 cr.) la 60 cr.

Ifigeni'a in Aulid'a. Tragedia in 5 acte, dupa Euripide tradusa in viersuri de Petru Dulfu. 30 cr.

Ifigieni'a in Tauri'a. Tragedia in 5 acte, dupa Euripide tradusa in versuri de Petru Dulfu. 30 cr.

Brand'a seau Nunt'a fatala. Schitia din emigrarea lui Dragosiu. Novela istorica nationala. Pretiulu 20 cr.

Elu trebuie se se însóre. Novela de Mari'a Schwartz, traducere de N. F. Negrutiu. Pretiulu 25 cr.

Hermanu si Dorotea dupa W. de Göethes, traducetiune libera de Constantinu Morariu. Pretiulu 50 cr.

Economi'a pentru scótele popor. de T. Rosiu. Ed. II. Pretiulu 30 cr.

Petulantulu. Comedia in 5 acte, dupa August Kotzebue, tradusa de Ioanu St. Siulutiu. Pretiulu 30 cr.

Nu me uitá. Colectiune de viersuri funebrali, urmate de iertatiuni, epitafia s. a. Pretiulu 50 cr.

Tesaurulu dela Petrós'a seau Cloc'a cu puii ei de auru. Studiu archeolog. de D. O. Olimpescu. Pretiulu 20 cr.

Indreptariu teoreticu si practic pentru invetiamentulu iniuitivu in folosulu eleviloru normali (preparandiali), a invetiatoriloru si a altoru barbati de scola de V. Gr. Borgovanu, prof. preparand. 1 fl. 70 cr.

Miculu margaritariu sufletescu. Carticica de rogatiuni si cântári bisericesci — frumosu ilustratu, pentru pruncii scolari de ambe secse. Cu aprobarea jurisdictiunei sup. bisericesci. Pretiulu unui esemplariu brosiuratu e 15 cr., — legatu 22 cr., legatu in panza 26 cr. — 50 de esemplare brosiurate costáu 6 fl., legate 9 fl., legate in pânza 12 fl. — 100 esemplare brosiurate 10 fl., — legate 17 fl., legate in pânza 22 fl.

Carticica de rugáciuni si cântári pentru pruncii scolari de ambe secse. Cu mai multe icóne frumoase. Pretiulu unui esemplariu trimisu franco e 10 cr. 50 esemplare costau 3 fl.; 100 esemplarie 5 fl. v. a.

Visulu prea sântei vergure Mari'a a Nascatoarei de Domnedieu, urmatu de mai multe rogaciuni frumoase. Pretiulu unui esemplariu trimisu franco e 10 cr.; 50 de esemplare costau 3 fl.: 100 esemplare 5 fl. v. a.

Manualu de gramatic'a limbei române pentru scolele póporali in trei cursuri de Maxinu Popu, profesorulu la gimnasiulu din Naseudu. Pretiulu 30 cr.

Prea stimatii cetitori, caror'a le-a mersu cartea acést'a, suntu rogati a o ceti si impartasi pretiniloru, cá se se póta aboná cine vá aveá gându.

Cartea a II-a va esi la 1/13 Fauru a. c. dar numai in atâtea esemplare, câti abonati se vor' insinuá, pâna atunci. Ne rogámu deci se grabésca cu abonarca. Red.